

Znanstveno stručni interdisciplinarni skup
*Represivne mjere za zaštitu osobnih prava djece i Haška konvencija o
mjerama za zaštitu djece 1996.*

Osijek, 01.06.2012.

*Mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djece u komparativnom
pravu: talijanski pravni sustav ¹*

(Dr. sc. Sandra Winkler)

Republika Italija nije još ratificirala Hašku konvenciju iz 1996. godine

***

I. Djetetova osobna prava

Čl. 147., libro primo (*Delle persone e della famiglia*) codice civile (1942.g.) predviđa da dijete ima pravo na uzdržavanje, odgoj i obrazovanje i to u skladu s njegovom nadarenošću i težnjama. Međutim, spomenuta se norma odnosi isključivo na zakonitu djecu, tj. djecu rođenu u braku.

---

¹ Ovaj je tekst skraćeni nacrt poglavlja planiranog za objavu u zborniku radova znanstveno stručnog interdisciplinarnog skupa. Molim ne citirati.

Potrebno je istaknuti da je talijanski put ka izjednačavanju bračne i izvanbračne djece zaista dug i spor (trenutno postoji prijedlog zakona za brisanje svih statusnih razlika bračne i izvanbračne djece – a ima ih mnogo, odnosno za suzbijanje bilo kojeg oblika diskriminacije izvanbračne djece – 16. svibnja izglasano u Senatu R.I.)

Kada je riječ o odgoju, što je prema doktrini sadržaj tzv. „internog aspekta roditeljske odgovornosti“ postavlja se delikatno pitanje odgojnog usmjerenja. Prije reforme iz 1975. godine odgoj je morao odražavati načela javnog morala; danas je potrebno uzeti u obzir i aspekt samoodređivanja maloljetnika (koji ne mora nužno ići u istom pravcu nekih općih načela javnog morala). Nameće se i pitanje korištenja tzv. *ius corrigendi*.

Prof. C. M. Bianca (jedan od najvažnijih talijanskih civilista) smatra da je stilizacija čl. 147. c.c. nepotpuna. Odnosno, drži da, kada je riječ o djetetovim osobnim interesima, je nužno spomenuti i nenormirano pravo na ljubav. Bianca ga definira kao interes djeteta da primi onaj „afektivni naboj“ (doslovno *carica affettiva*) bez kojeg ljudsko biće ne može biti/egzistirati u vrijeme svojeg odrastanja. Tako i u čl. 8 zakona 184/83 (zakon o posvojenju) gdje se spominje pravo na materijalnu i moralnu podršku.

II. Roditeljska odgovornost – mjere za zaštitu djetetovih osobnih prava

Osobni i imovinski autoritet kojeg roditelji imaju nad djetetom isključivo je u njegovom interesu (interni aspekt). S obzirom na to da je taj autoritet funkcionalan interesima djeteta, roditeljska skrb evoluirala zajedno s odrastanjem djeteta. Talijanska doktrina gotovo jednoglasno ističe da je uplitanje roditelja u ostvarivanje temeljnih sloboda djeteta opravdano isključivo onda kada je to nužno radi odgoja i brige za dijete.

Osim činjenice da je kršenje navedenih prava kazneno sankcionirao (čl. 570 c.p.), na privatnopravnom nivou može doći do:

- lišenja roditeljske skrbi (čl. 330 c.c.);
- druge mjere za zaštitu djetetovih osobnih prava (čl. 333 c.c.) tzv. „ograničavajuće mjere“ .

a) Lišenje roditeljske skrbi – čl. 330 c.c.

Stvarno nadležan Sud za maloljetnike na zahtjev J. T. ili drugog roditelja ili člana obitelji.

Moguće je vratiti roditeljsku skrb lišenom roditelju; odnosno novonastala situacija ne mora nužno biti konačna, osim onda kada je u međuvremenu izdana potvrda o dopuštenju posvojenja djeteta,

koju izdaje sud nakon što je utvrdio „napuštenost“ (*stato di abbandono*) maloljetnika. *Ergo* nije potrebno da je postupak okončan kako bi lišenje bilo konačno i neopozivo.

Nije dovoljno da roditelj grubo krši sadržaj roditeljske skrbi već je potrebno da djetetu nastane šteta (čak samo potencijalna) kao posljedica tog ponašanja.

Nije relevantan element krivnje: roditelj može biti sankcioniran iako „nije kriv“; odnosno *ratio* norme jest zaštita djeteta, a ne kažnjavanje roditelja.

Lišenje roditeljske skrbi ne oslobađa roditelja od postojećih materijalnih obveza prema djetetu.

Možebitni propust (a ne samo aktivna radnja) može predstavljati oblik kršenja sadržaja roditeljske skrbi (npr. Majka koja nastavlja živjeti s nasilnim partnerom = neizravan oblik nasilja kojeg proživljava dijete).

U sudskoj praksi najčešće se pojavljuju sljedeći razlozi:

- nasilje/zlostavljanje (izravno i neizravno – fizičko ili psihičko) od strane roditelja ili treće osobe (može se lišiti i drugog roditelja koji je upoznat s tim radnjama a ne poduzima ništa za dobrobit djeteta, odnosno da ga zaštiti);
- napuštanje djeteta neposredno nakon rođenja ili nemar glede uzdržavanja, odgoja i obrazovanja;

- ovisnosti roditelja (alkohol - droga);
- u slučaju konfliktnih razvoda, može se lišiti roditeljske skrbi roditelja koji onemogućava djetetu odnose s drugim roditeljem;
- može se lišiti onog razvedenog roditelja koji ne posjećuje dijete niti se s njime druži.

Nasuprot, razlog lišenja roditeljske skrbi NE predstavlja:

- ponašanje roditelja koje je u skladu s vjerskim i društvenim zakonima neke druge kulture iako se značajno razlikuje od „zapadnjačkih svjetonazora“ (primjer *kafala*);
- duševna bolest roditelja ukoliko ista ne prejudicira obavljanje sadržaja roditeljske skrbi;

b) Druge mjere za zaštitu djetetovih osobnih prava (čl. 333 c.c.)

tzv. „ograničavajuće mjere“

Stvarno nadležan Sud za maloljetnike. S procesnog aspekta, postupak je isti kao i kod lišenja roditeljske skrbi.

No, u ovom slučaju sudu pripada puna diskrecija u određivanju oportune mjere u konkretnom slučaju. Teoretski ne samo da ne postoji taksativan popis, već je moguće poduzeti bezbroj različitih mjera.

Ipak, doktrina i sudska praksa nastoje uvrstiti te „oportune mjere“ u 3 velike kategorije:

1. one mjere kojima se volja roditelja zamjenjuje voljom suca.
2. Sudac odluči da dio sadržaja roditeljske skrbi vrši treća osoba, tj. socijalna služba;
3. Sudac nalaže da se roditelj udalji iz obiteljskog doma.

Prva kategorija – razna delikatna pitanja:

- Pitanje obvezatnih cijepljenja: ukoliko ne postoji opravdani (medicinski) razlog koji opravdava odbijanje cijepljenja, sudac može anulirati volju roditelja i odlučiti u njegovo ime radi dobrobiti djeteta;
- Liječnički tretmani: npr. odbijanje transfuzije krvi. I u ovom slučaju sudac može odlučiti umjesto roditelja. No, ponekad je sporno kada su u pitanju neke alternativne (ne invazivne) metode liječenja: pitanje samodređivanja i prava na zdravlje.
- Pravo na posjet bake i djeda.

Druga kategorija:

Kada dio sadržaja roditeljske skrbi prijeđe na treću osobu (djelatnika socijalne službe), sudac sastavi vrlo detaljne upute kako se ta treća osoba mora ponašati i što mora činiti: pravila ponašanja, odgojni program, funkcija nadzora nad roditeljima.

Treća kategorija:

Često kada su u pitanju problemi s nasiljem i ovisnostima. Od 2001. je moguće osobu koja ugrožava sigurnost djeteta udaljiti iz obiteljskog doma. S obzirom da postoji čitav niz mjera radi zaštite od nasilja u obitelji, koje se ne odnose samo na odnos između roditelja i djece, postavlja se problem sukoba normi i prepoznavanja primjenjivog zakona.

III. Mjere za zaštitu od nasilja u obitelji

Zakon br. 154/2001 je izmijenio *codice civile* i uveo nove članke 342-*bis* i 342-*ter*.

Ovim odredbama zakonodavac želi štititi tjelesni i moralni integritet, kao i slobodu članova obitelji, odnosno bračnog (ili izvanbračnog) druga i djece.

Radi se o vremenski ograničenim rješenjima (max 6 mjeseci) kojima se nalaže prestanak nasilnog ponašanja te se udaljuje nasilnika iz obiteljskog doma.

Nadležnost: Općinski sud. Sudac se oslanja na socijalne službe, centre za obiteljsku medijaciju i na privatne udruge sa socijalnim svrhama.

Različitosti između ovih mjera i onih iz članaka 330. i 333. c.c.

1) aktivna legitimacija:

zakon br. 154/2001 isključivo žrtva;

čl. 336 c.c.: drugi bračni drug; članovi obitelji (među koje treba uvrstiti i dijete) i J.T.

2) zakon br. 154/2001 predviđa krivnju (*culpa*); dok se čl. 330. i drugi članci ne temelje na elementu krivnje;

3) zakon br. 154/2001 maksimalno trajanje 6 mj.; dok čl. 330. i drugi članci nemaju max trajanje.

Prednost ovih mjera: ne spominju samo zakonitu djecu i zakonitu obitelj, tj. isključivo onu koja se temelji na braku.

IV. Odštetno pravo i obiteljski odnosi

Izvanugovorna odgovornost: ukoliko je štetna radnja roditelja povrijedila djetetovo osobno pravo. Napose, zanimljivo je osvrnuti se na to da u tim slučajevima poveznicu čine ustavne odredbe koje štite prava osobnosti - tzv. šteta radi "narušene egzistencije" (*danno esistenziale*). Smatra se nastalom (ili samo potencijalnom) štetom štogod dovodi do promjena djetetovih navika i uspostavljenih odnosa na način da iz toga proizlaze životne odluke koje nisu u skladu s njegovom osobnošću. NB. Nije riječ o moralnoj šteti.

Naknada štete se može tražiti prema čl. 2043 c.c., libro quarto, *Delle obbligazioni* (četvrta knjiga talijanskog codice civile, O obveznim odnosima).

Primjeri iz prakse kada je utvrđena izvanugovorna odgovornost:

- Cass. Civ. S.U. 29762/2008: djetetova patnja radi odrastanja bez oca (koji nije želio uspostaviti kontakte s djetetom) koja se odrazila na nelagodu u odrastanju u zajednici gdje su druga djeca imali oca i nosili očevo prezime.
- Odgovornost roditelja koji u slučaju konfliktnog razvoda onemogućava drugom roditelju „normalan“ odnos s djetetom.